

Motion till riksdagen 2013/14:Sf390

av **Maria Ferm och Mehmet Kaplan (MP)**

Tortyr och tortyrskador

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tortyrskadeutredningar regelmässigt ska utföras i asylsökningprocessen om den sökande eller en handläggare påkallar det.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen enligt FN:s tortyrkonventions artikel 4 bör låta inkorporera en specifik brottsrubricering för tortyrbrott i svensk lag.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i kommande statsbudget avsätter medel inom utgiftsområde 9 för behandling av krigs- och tortyrskadade att fördelas regionalt.²
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om principen om non-refoulement.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka kunskapen på handläggarnivå i statliga verk och offentlig förvaltning om tortyrskadeproblematik och tecken på latent eller öppen PTSD.

¹ Yrkande 2 hänvisat till JuU.

² Yrkande 3 hänvisat till SoU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

”Although torture as the most brutal form of ill-treatment constitutes a serious crime and direct attack on the core of human dignity, it unfortunately is a global phenomenon.”

Manfred Nowak, Special Representative on Torture UN Human Rights Council, 2010.

Bakgrund

Människor värjer sig helt naturligt mot att se, ta in och inlemma det mest destruktiva i mänsklig praktik i sitt medvetande. Vi tenderar att blunda för det som är grymmast, svårast och svartast. Ändå finns det tortyr så gott som överallt på jorden, i cirka hundra av planetens tvåhundra länder. Dess draksådd skapar djupa varaktiga och handikappande problem dels hos individen som drabbas, dels hos familjen, dels i de länder där tortyr tillåts förekomma och i de samhällen som tar emot de som flyr från tortyrens helvete.

Att försöka blunda och förneka ökar bara på problemen. Kunskap om tortyrskadornas omfattning och verkningar i flera led är en sorgligt blind fläck i vårt land som akut måste uppmärksammas mycket mer.

Ett specifikt brott

Tortyr är inte vilken typ av misshandel som helst, även om misshandel, hot, våldtäkt och annat gravt straffbart våld mot medmänniskor i sig kan vara nog så elakartade brott. Tortyr sker i ett maktsyfte, tortyr sker med någon makthavande instans goda minne eller på dess order och tortyr är inte i första hand personlig. Det är systematiserad djävulskap i syfte att bryta ner, straffa, framtvunga, skrämma eller varna människor, familjer, grupper av etnisk eller politisk natur, hela byar och lokalsamhällen, hela partier eller oppositionella grupperingar. De som torterar avser att systematiskt bryta ner kropp, själ och ande. De vill krossa utan att döda och skapa ett livslångt lidande.

Självklart finns olika grader av hur grym politisk tortyr kan vara, men bland dem som försöker rehabilitera torterade människor som flytt till vårt land, uttrycks ofta en förvåning om hur illa det faktiskt kan bli, hur förfärande svart verkligheten kan vara.

Cirka en fjärdedel av de i runda tal 30 000 människor som varje år söker asyl i Sverige har grava krigsskador eller tortyrproblematik med sig och skulle behöva vård och rehabilitering för att fungera. Vårdbehovet rör alltså cirka 7 500 personer per år, men vårdplatser och professionella behandlare saknas för att komma i närheten av att möta behovet. Det ger som slutresultat ett gigantiskt integrationsproblem eftersom många behöver kvalificerad vård för att kunna fungera som familjemedlemmar eller samhällsmedlemmar.

Miljöpartiet de gröna menar att staten bör avsätta reguljära regionala medel till landsting och regioner för fördelning bland alla kvalificerade och seriösa aktörer inom tortyrskadebehandlingsområdet.

CAT

En av de sex så kallade stora människorättskonventionerna är den mot tortyr. Den kallas i vardagligt tal tortyrkonventionen och tillkom 1984. I dess fulla rubrik sammanfattas problematiken så här: "Konventionen mot tortyr, grym, inhuman och förnedrande behandling." Flera olika definitioner finns och till exempel har Europarättskonventionen en snarlik definition som ligger till grund för processer under Europarådet.

Så här står det i portalparagrafen i Convention Against Torture, CAT:

I denna konvention avses med begreppet tortyr varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon antingen för sådana syften som att erhålla information eller en bekännelse av honom eller en tredje person, att straffa honom för en gärning som han eller en tredje person har begått eller misstänks ha begått eller att hota eller tvinga honom eller en tredje person eller också av något skäl som har sin grund i någon form av diskriminering, under förutsättning att smärtan eller lidandet åsamkas av eller på anstiftan eller med samtycke eller medgivande av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar såsom företrädare för det allmänna. Tortyr innefattar inte smärta eller lidande som uppkommer enbart genom eller är förknippade med lagenliga sanktioner.

Sverige var en gång en ledande nation i att verka för framtagande av denna konvention och i dess viktiga artikel 4 slås fast att varje konventionsstat ska "... säkerställa att alla tortyrhandlingar utgör brott enligt dess strafflag. Dessamma gäller försök att utöva tortyr samt av någon person vidtagen handling som utgör medverkan till eller deltagande i tortyr ... och belägga dessa brott med adekvata straff, som beaktar deras allvarliga karaktär."

Att följa konventionen

I en färsk uppsats från Södertörns högskola konstateras att 91 procent av tillfrågade politiker, som arbetar med migrationspolitik, anser att det är "rimligt att stater som skrivit under FN:s tortyrkonvention också definierar in det som ett brott i respektive nationell lagstiftning". 52 procent av dem ansåg att andra nu rådande brottsrubriceringar bör för ses med ett maktmotiv för att täcka in även tortyrbrott. Ändå tror 28 procent av dessa förtroendevalda att en sådan svensk tortyr lag finns. 28 procent tror att det inte finns och 28 procent tror att "det finns i princip"! Rätt svar är att det inte finns ett sådant brott i svensk lag.

Det är ganska märkligt eftersom Sverige som sagt var drivande för att CAT, Convention against Torture, alls kom till stånd. Svenska regeringar av skilda kulörer har sedan dess menat att det är tillräckligt med att i vårt rätts-

Fel! Okänt namn på

säkra land enbart straffa för de handlingar som tortyren utför. Men själva poängen är ju att det är motiven och kontexten för dessa handlingar som gör att det handlar om tortyr.

Röda Korset arbetar mycket med dessa frågor och deras folkrättsjurist konstaterar ”att tortyr inte bara är grov misshandel utan ett unikt brott som har en egen grym särart och som just av den anledningen fördömts av hela det internationella samfundet”. Vidare säger de: ”Genom att ta in ett särskilt tortyrbrott i svensk lag tar Sverige ställning för tortyrens offer, skapar möjlighet för upprättelse och visar en solidariskt mänsklig handling mot den omänskliga behandling som de har utsatts för.”

Med en specifik lag mot sådana brott skulle vårt land med större kraft kunna vara med att förebygga, motverka och ta ställning emot all form av tortyr i världen. Rent praktiskt-juridiskt får vi med en renodlad brottsrubricering för tortyr större möjligheter att föra statistik och därigenom identifiera, upptäcka, anmäla, utreda och lagföra tortyrbrott på svensk mark.

Miljöpartiet menar att Sverige bör använda sin globala ställning som människorättsförsvare på den globala arenan genom att själva följa den implementering som stipuleras i konventionen.

Det behövs också i detta sammanhang erinras om att det enligt artikel 3 inte heller återsändande av flyktingar till länder där tortyr förekommer får ske. Vårt land har tyvärr inte beaktat denna förpliktelse fullt ut, utan i hela 19 fall fått anmärkningar av Committee Against Torture. Det är den instans som övervakar signatärstaternas efterlevnad av konventionen och har alltså prickat Sverige för att flyktingar återsänts till länder där de kunnat bli och de facto blivit utsatta för tortyr. Sverige måste värna principen om non-refoulement. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna.

PTSD

Personer som skadats i krig och med samhällsvåld får oftast den samlande diagnosen ”posttraumatiskt stressyndrom”, PTSD. Det medför stora sömn- och koncentrationssvårigheter, störande flashbacks tillbaka till traumatillfället, ångest, apati, förlorad livsvilja och förlorad tillit till medmänniskor. Personer med PTSD mår ofta oerhört dåligt och klarar i många fall inte riktigt av sina roller som föräldrar och medborgare. Därför få de inte sällan betydande svårigheter med att komma in i samhället sedan de väl fått ett uppehållstillstånd i vårt land.

De har ofta en fyrdubbel traumabild att brottas med: först så klart det eller de ursprungliga trauman, förföljelser och lidande som gjorde att man tvingades fly från sitt land och sitt hem. I nästa steg kommer inte sällan svåra umbäranden och dålig behandling under flykten. Särskilt för många ensamkommande barn har det visat sig vara långt mer farofyllt att irreguljärt i händerna på brutala människosmugglare kastas runt från land till land än vad någon ska behöva utstå.

Skadebilden kräver nämligen ett tränat ögas upptäcktsförmåga och den drabbade vill ofta hellre försöka glömma än att ta tag i sina problem. Man vill

Fel! Okänt namn på

helt enkelt helst slippa tala om vad man gått igenom. Kunskapen att se tecknen på PTSD och tolka dem rätt saknas således alltför ofta hos de olika myndigheter som avgör flyktingars öde. Mycket kan nämligen tolkas åt helt fel håll– till exempel måste man förstå att brist på samstämmighet i ens livsredogörelse, att samarbetsvårigheter eller problem att minnas och passa tider kan ha med just denna typ av problematik att göra, snarare än med lögner och ovilja.

En grundläggande fortbildning på samma sätt som polis och rättsväsendet fått på senare år för att se och tolka tecken på misshandlade kvinnor, skulle avhjälpa situationen för åtskilliga flyktingar. Om den sökande eller den som handlägger ärendet under asylprocessen påkallar det, finns ett åtagande att genomföra regelrätta tortyrskadeutredningar, men tyvärr används inte det i den utsträckning det är motiverat.

Miljöpartiet menar att det är angeläget både att använda mer av tortyrskadeutredningar och att ge fortbildning till flyktinghandläggare om tortyrskadornas komplexa symptombild och behandlingsbehov. Vi ser positivt på arbetet med Protectfrågeformuläret och anser att tortyrskadeutredningar sker tidigt i processen.

Stockholm den 3 oktober 2013

Maria Ferm (MP)

Mehmet Kaplan (MP)